

ЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КОНФЛІКТУ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Війни існували протягом усієї історії цивілізації. Згідно статистичних даних за п'ять тисяч років відбулося близько 14 тисяч воєн, через які загинуло понад 5 млрд. чоловік, і роки XX та XXI ст. не є винятками. Так як сутність міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) полягає у забезпеченні захисту жертв війни, притягненню до відповідальності держави-агресора, то першим кроком щодо виконання цих цілей є правильне визначення кваліфікації конфлікту. Правильна кваліфікація впливає на визначення моменту настання умов, коли має застосовуватися МГП та для визначення того, які саме норми даної галузі міжнародного права повинні використовуватися. На сьогоднішній день проблема правильної кваліфікації конфліктів постає дуже гостро, пояснюючись такими чинниками як відсутність достатнього практичного досвіду збирання необхідної доказової бази та оцінки фактичних подій в цілому.

Беззаперечно, для визначення кваліфікації конфлікту слід чітко розуміти їх класифікацію. Класифікація конфліктів є настільки ж різноманітною, наскільки багатогранним є її визначення, і також залежить від цілей аналізу, точки зору дослідника тощо.

Звісно, конфлікти можна класифікувати залежно від права, яке їх регулює: в рамках загального міжнародного права і в рамках МГП. За засобами конфлікти прийнято поділяти на збройні та незбройні. Деякі сучасні види конфліктів, такі як «гібридні», «інформаційні», «економічні» війни на сьогоднішній день взагалі не мають міжнародно-правової підстави. Та це не означає, що діяльність у рамках цих «конфліктів» знаходиться поза правовим регулюванням [5]. Застосування їх в рамках міжнародного гуманітарного права визначається загальними критеріями наявності збройного конфлікту як такого та його кваліфікації в якості міжнародного або неміжнародного, якого ще називають внутрішнім конфліктом. Саме цей поділ є одним із вирішальних для застосування норм МГП. Стаття 2, яка є загальною для всіх Женевських конвенцій 1949 р. встановлює,

що міжнародний збройний конфлікт – це збройне зіткнення, що виникає «між двома або декількома Високими Договірними Сторонами» [4], а збройні зіткнення, що відбуваються в межах території однієї держави, – називаються неміжнародними (внутрішніми) збройними конфліктами.

Серед зовнішніх конфліктів у якості найбільш розповсюджених виділяють територіальні зазіхання, дипломатичні спори, економічні протиріччя. Багато дослідників схильні зараховувати до конфліктів у міжнародних відносинах громадянські війни всередині окремих країн з опосередкованою чи прямою участю інших держав. Розбіжність між міжнародними та неміжнародними збройними конфліктами є дуже важливою, оскільки МГП застосовується повністю лише у випадку міжнародних збройних конфліктів, тоді як до неміжнародних збройних конфліктів – лише певна частина його норм [3].

Так, до міжнародних збройних конфліктів застосовуються, в першу чергу, Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів тощо. До неміжнародних збройних конфліктів застосовуються лише два джерела договірного міжнародного гуманітарного права: ст. 3, спільна для всіх Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року і Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру.

Для України проблема дотримання норм міжнародного гуманітарного права в умовах конфлікту на Донбасі та окупації Криму, а, отже, і проблема їх кваліфікації є також дуже актуальними. Дискусійним у міжнародній правозастосовній практиці є те, який саме злочин вчиняється в Криму та на сході України – міжнародний чи неміжнародний (внутрішній конфлікт).

Міжнародний Кримінальний суд у своєму звіті від 5 грудня 2019 року наголосив, що територія Кримського півострова перебуває під контролем Російської Федерації з 18 березня 2014 року, саме від того моменту такі дії трактуються як постійний стан окупації і саме з цієї дати на події у Криму поширюється МГП. Хоча загальновідомими є факти переміщення на територію Луганської та Донецької областей зброї та бойовиків з території Росії (підтвердженням цього є супутникові знімки НАТО, на яких зафіксовані російські бойові сили, що

беруть участь у військових діях на суверенній території України, докази, які зібрані Лондонською дослідницькою групою *Forensic Architecture* на замовлення Європейського центру захисту прав людини тощо), то щодо подій на Донбасі, у звіті зазначається, що конфлікт є не міжнародним (триває з 30 квітня 2014 року).

Таким чином, по факту, на Сході України та в Криму здійснюється агресія іноземної держави (війна), проте юридично визнається та кваліфікується як міжнародний конфлікт лише анексія Криму. На жаль, помилка в оцінці фактичних подій призвела до помилок в юридичній кваліфікації конфлікту [9]. Наслідком помилкової офіційної юридичної оцінки збройної агресії стало притягнення до кримінальної відповідальності тисяч осіб з хибною кваліфікацією злочинних дій, а саме – як терористичні злочини. При цьому, так звані «ЛНР» та «ДНР» – це не терористичні організації, а незаконні збройні формування, які ведуть бойові дії за прямим сприянням з боку Росії. І те, що озброєні іноземні формування підтримуються окремими громадянами України, жодним чином не повинно змінювати міжнародний статус конфлікту на внутрішній.

Вивчивши питання класифікації конфліктів та проаналізувавши досвід України, можна зробити висновок, що кваліфікація конфлікту є дуже важливою для: визначення моменту настання умов, коли має застосовуватися МГП; для визначення того, які саме норми цього права повинні використовуватися; для притягнення до відповідальності держави, яка порушує дані норми та для забезпечення захисту жертв війни в цілому. А хибне визначення кваліфікації конфлікту може призвести до безкарності за міжнародні правопорушення чи, взагалі, притягнення до відповідальності невинних осіб, що згодом може спричинити хаос на міжнародній арені.

Джерела:

1. Валевська Л. Г. Конфлікт міжнародний. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1, 760 с.
2. Гнатовський М. Нове народження звичаєвого міжнародного гуманітарного права. Український часопис міжнародного права. № 2. К., 2006. С. 16–22.
3. Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов: Курс лекций. Эрик Давид. Пер. с франц. 2-е русское издание, основанное на 4-м

- французском издании, с дополнениями автора. М.: МККК, 2011. 1141 с.
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
 5. Міжнародне гуманітарне право : посіб. для юриста / за ред. Т. Р. Короткого. Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. 145 с.
 6. Перепелиця Г. Військово-політичний конфлікт. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
 7. Репецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право. К. 2007. 467 с.
 8. Green L. C. (2008). The contemporary law of armed conflict .Leslie C. Green. 3rd edition. Manchester University Press, 2008. 456 p.
 9. Martsenko N. Peculiarities of Recognition of Judgments and other Acts Issued by Unrecognized Authorities – The Example of the Autonomous Republic of Crimea, and Luhansk and Donetsk Oblasts («LNR» and «DNR»). OER Osteuropa Recht, 2019. P. 233–239.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Марценко Н. С.